

UDK: 811.163.4'373.21(497.16)

Preliminarno saopštenje

Petar LEKIĆ (Podgorica)

Narodni muzej Crne Gore – Cetinje

O JEDNOM TUMAČENJU ETIMOLOGIJE TOPONIMA TOMIĆI U CRMNICI

Namjera nam je bila da ovim kratkim radom ukažemo na mogućnost da toponim Tomići potiče od poštovanja kulta Sv. Tome. Budući da je u Tomićima jedina slava Tomindan i da je saborna plemenska crkva posvećena Sv. Tomi, pretpostavili smo da se toponim Tomići, uprkos etimologiji koju nudi narodno predanje, odnosi na one koji poštuju kult Sv. Tome. U prilog toj pretpostavci naveli smo niz analogija koje potvrđuju slične tendencije i na širem prostoru.

Ključne riječi: *onomastika, etimologija, Sv. Toma, Tomići*

Toponim Tomići naziv je za selo u sastavu plemena Brčeli u Crmnici. U ovome radu osvrnućemo se na mogućnost da selo nosi ime po kultu Sv. apostola Tome.

Analogije za nastanak naziva sela ili plemena po svatačkome kultu možda se mogu naći i u nešto širem prostoru: tako se pretpostavlja da je naselje Mikulići u okolini Bara, u kojoj postoji crkva sv. Nikole¹ i da dva bratstva slave Sv. Nikolu,² dobilo naziv od oblika Mikula za Nikolu, a kao drugi primjer možemo uzeti naziv plemena Čeklići u Katunskoj nahiji, koje je vjerovatno poštovalo kult Sv. Čekle, pa bi naziv dolazio od oblika Čekla.³

Brčeli se u istorijskim izvorima prvi put spominju u vranjinskoj povelji koja se pripisuje kralju Stefanu Dečanskom (1321–1331),⁴ Prvi pomen Tomića pronalazimo u povelji Ivana Crnojevića (1465–1490)⁵. U Brčelima se

¹ Đ. Bošković, *Stari Bar*, Beograd, 1962, str. 191.

² A. Jovičević, *Crnogorsko primorje i Krajina*, Cetinje, 2004, str. 85.

³ P. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I*, Zagreb, 1971, str. 351.

⁴ F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, Vienna, 1858, str. 114.

⁵ M. Dragović, „Granice crnogorske, državne i crkvene, koje utvrdi gospodar crnogorski Ivan Crnojević i druge granice po 'Krusovulju' cetinjskom“, *Crnogorka*, god. II br. 1, Cetinje, 1885, str. 3.

nalazi saborna plemenska crkva Sv. apostola Tome⁶ za koju se vezuje oštećeni kameni natpis s imenom *Danil* i brojem 7235, što se vjerovatno odnosi na vladiku Danila, odnosno 1726. ili 1727. godinu, čime se sigurno može zaključiti da su tada završeni radovi na crkvi, ali ne i da crkva prije toga nije postojala⁷.

Indikativno je to da u selu Tomići sva bratstva imaju za krsnu slavu Tomindan,⁸ dok pet bratstava u susjednim Brčelima slave takođe Tomindan⁹. Kao logičan zaključak nameće se postojanje povezanosti crkve i slave u plemenu, tj. postojanje društvenoga uticaja koji je vršila saborna crkva Sv. Tome na stanovnike plemena. Tu konstataciju potvrdićemo na osnovu stanovništva u drugim plemenima koje živi ili je živjelo u blizinu crkve Sv. Tome i poštuje ili je poštovalo taj kult.

Ukoliko se razmotre crkve posvećene sv. Tomi u plemenima u okruženju uočiće se u tri primjera model po kojem se one vezuju po usmenoj tradiciji za starošedilačko stanovništvo u određenome plemenu.

Crkva Sv. Tome u Limljanima, u Crmnici, pripada bratstvu Klisića, prema usmenoj tradiciji, starošedilačkome stanovništvu u plemenu¹⁰. Limljani se prvi put spominju u vranjinskoj povelji, koja se pripisuje kralju Milutinu (1282–1321).¹¹ U povelji Skender-bega Crnojevića iz 1527. godine pominje se Novak Klisa, po svemu sudeći pripadnik ili predak bratstva Klisić, jer se u istoj povelji pominje crmnička vlastela.¹²

Prema usmenoj tradiciji u Banjanima saborna crkva Sv. Tome pripadala je starošediocima Parežanima, koju su imali za slavu Sv. Tomu.¹³ Toponim Parež za brijeg i toponimi Pareške strane i Pareški do potvrđuju usmenu tradiciju o Parežanima.¹⁴ Na vjerodostojnost usmene tradicije o starošediocima Parežanima može ukazivati toponim Skrobotno u okolini Bilećkoga jezera, oko kojega su živjeli Parežani i đe se nalaze pomenuti toponimi vezani za njihovo postojanje. Naziv Skrobotno upućuje na pleme *Scrobimesi* koje se pominje u *Ljetopisu Popa Dukljanina*, u dijelu koji se odnosi na događaje iz XI vijeka.¹⁵

⁶ V. Nikaljević, „Crmnica – opšti podaci“, *Zbornik radova Crmnica nasljeđe i budućnost*, Podgorica, 2002, str. 16.

⁷ A. Jovičević, „Manastir Brčeli“, *Zetski glasnik*, god. V br. 58, Cetinje, 1933., str. 2.

⁸ J. Vukmanović, *Crmnica: antropogeografska i etnološka ispitivanja*, Beograd, 1988, str. 342.

⁹ Isto, str. 346.

¹⁰ Intervju s pripadnicima bratsva Klisića. Istu konstataciju o bratstvu Klisića navodi i Pavle Rovinski u: *Crna Gora u prošlosti i sadašnjosti II*, Cetinje, 1994, str. 48.

¹¹ S. Novaković, *Zakonski spomenici srpskih država srednjeg veka*, Beograd, 1912, str. 580.

¹² I. Jastrebov, „Prepis hrisovulja na Cetinju o manastiru sv. Nikole na Vranjini“, *Glasnik Srpskog učenog društva*, knj. XLVII, Beograd, 1879, str. 230.

¹³ S. Tomić, *Banjani*, Beograd, 1949, str. 88.

¹⁴ Isto.

¹⁵ *Istorija Crne Gore I*, Podgorica, 1967, str. 390–391.

U Bjelopavličima bratstvo Simonovića, za koje se tvrdi da su od starošedilaca Lužana, slave Sv. Simona, dok im je prislužbica Tomindan.¹⁶ Staro mjesto boravišta bratstva Simonovića bila je Slatina, u kojoj se nalazi mjesto Simonovići,¹⁷ u blizini kojeg je selo Brijestovo, u kojem se nalazi crkva Sv. Tome. Lužani se 1455. godine spominju među opštinama Zete koje zajedno sa Stefanom Crnojevićem, ocem Ivana Crnojevića, prihvataju venecijansku vlast.¹⁸ U povelji Ivana Crnojevića Brijestovo se spominje kao njegov pošed,¹⁹ pa se stoga može pretpostaviti da je imalo crkvu. I prema usmenoj tradiciji Brijestovo je bilo pošed Ivana Crnojevića.²⁰ Zabilježena je usmena tradicija o crkvi sv. Ilije na uzvišenju kod Brijestova, koja je navodno pripadala Ivanu Crnojeviću.²¹ Navodno je zbog toga postojala vinštica.²² Toponimi Ivanovina i Ivanova vištica u Brijestovu potvrđuju pisani izvor i usmenu tradiciju o Ivanu Crnojeviću.²³

U selu Tomići postoje toponimi koji se odnose na lično ime Toma: Tomija, Tomin do (njive) i Tomin potok²⁴. Toponim Tomin potok pominje se ranije u vranjinskoj povelji, koja se pripisuje kralju Stefanu Dečanskom²⁵. Potvrdu da se taj toponim odnosi na potok u selu Tomići jeste redosljed navođenja, pri kojem se nakon Tominog potoka spominju Brčeli²⁶. Pomenuti toponim Tomija spominje se u defteru iz 1521. godine kao baštine Stefana²⁷. Postavlja se pitanje da li se ti toponimi odnose na svjetovno lice ili partrona crkve. Prema usmenom kazivanju selo je dobilo ime po ličnom nesvetačkom imenu Tomi, što bi mogao biti slučaj i s navedenim toponimima²⁸. U prilog drugome objašnjenju išla bi činjenica da u Tomićima postoje toponimi Marin do (njive) i Marin potok²⁹, dok u selu postoji crkva sv. Gospođe³⁰. Slične pri-

¹⁶ P. Šobajić, *Bjelopavlići i Pješivci*, Podgorica, 1996, str. 31.

¹⁷ Isto.

¹⁸ Š. Ljubić, *Listine X*, Zagreb, 1891, str. 68.

¹⁹ M. Dragović, „Granice crnogorske, državne i crkvene, koje utvrdi gospodar crnogorski Ivan Crnojević i druge granice po 'Krusovulju' cetinjskom“, *Crnogorka*, god. II br. 2, Cetinje, 1885, str. 10.

²⁰ P. Šobajić, n. dj., str. 19.

²¹ M. Dragović, „Bjelopavlići II“, *Crnogorka*, god. I br. 27, Cetinje, 1884, str. 131.

²² Isto.

²³ V. Pulević & N. Samardžić, „Ivan Crnojević u crnogorskoj toponimiji“, *Lingua Montenegrina*, br. 2, Institut za crnogorski jezik i jezikolovlje „Vojislav P. Nikčević“, Cetinje, 2008, str. 51.

²⁴ B. Šekularac & C. Pavlović, *Toponimija opštine Bar*, Podgorica, 2012, str. 208.

²⁵ F. Miklosich, n. dj., str. 114.

²⁶ Isto.

²⁷ B. Đurđev & L. Hadžiosmanović, *Dva deftera Crne Gore iz vremena Skender-bega Crnojevića II*, Sarajevo, 1973, str. 65.

²⁸ J. Vukmanović, n. dj., str. 90.

²⁹ B. Šekularac & C. Pavlović, n. dj., str. 207.

³⁰ V. Nikaljević, n. dj., str. 20.

mjere nalazimo i na širem prostoru, pa tako kod Sutormana postoje toponimi Markina glava, Markov studenac i Markova njiva³¹, dok se na Sutormanu nalazi dvopatronalna crkva sv. Romana i sv. Marka³². U pomenutoj povelji Ivana Crnojevića, u kojoj se spominju Tomići, zapisan je naziv Tomićki potok, a ne Tomin potok³³, što bi moglo ukazivati da je potok pripadao crkvi. Izvedenica Tomić od crkve sv. Tome prisutna je kod manastira Tomić kod Svilajнца, čija je crkva posvećena Sv. Tomi. Ipak, u nedostatku sigurnijih dokaza, u ovome prilogu nećemo donositi konačan zaključak o porijeklu pomenutih toponima.

Namjera nam je bila da ovim kratkim radom ukažemo na mogućnost da toponim Tomići potiče od poštovanja kulta Sv. Tome. Budući da je u Tomićima jedina slava Tomindan i da je saborna plemenska crkva posvećena Sv. Tomi pretpostavili smo da se toponim Tomići, uprkos etimologiji koju nudi narodno predanje, odnosi na one koji poštuju kult Sv. Tome. U prilog toj pretpostavci naveli smo niz analogija koje potvrđuju slične tendencije i na širem prostoru.

Literatura

- Đ. Bošković, *Stari Bar*, Beograd, 1962.
- Jovićević, *Crnogorsko primorje i Krajina*, Cetinje, 2004.
- P. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I*, Zagreb, 1971.
- F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, Viennae, 1858.
- M. Dragović, „Bjelopavlići II“, *Crnogorka*, god. I br. 27, Cetinje, 1884.
- M. Dragović, „Granice crnogorske, državne i crkvene, koje utvrdi gospodar crnogorski Ivan Crnojević i druge granice po 'Krusovulju' cetinjskom“, *Crnogorka*, god. II br. 1, Cetinje, 1885.
- M. Dragović, „Granice crnogorske, državne i crkvene, koje utvrdi gospodar crnogorski Ivan Crnojević i druge granice po 'Krusovulju' cetinjskom“, *Crnogorka*, god. II br. 2, Cetinje, 1885.
- N. Martinović, *Cetinjski ljetopis*, Cetinje, 1962.
- *Zbornik radova Crmnica nasljeđe i budućnost*, Podgorica, 2002.
- Jovićević. „Manastir Brčeli“, *Zetski glasnik*, god. V br. 58, Cetinje, 1933.
- J. Vukmanović, *Crmnica: antropogeografska i etnološka ispitivanja*, Beograd, 1988.
- P. Rovinski, *Crna Gora u prošlosti i sadašnjosti II*, Cetinje, 1994.
- S. Novaković, *Zakonski spomenici srpskih država srednjeg veka*, Beograd, 1912.

³¹ B. Šekularac & C. Pavlović, n. dj., str. 188.

³² Đ. Bošković, n. dj., str. 191.

³³ M. Dragović, n. dj., str. 3.

- Jastrebov, „Prepis hrisovulja na Cetinju o manastiru sv. Nikole na Vranjini“, *Glasnik Srpskog učenog društva*, knj. XLVII, Beograd, 1879.
- S. Tomić, *Banjani*, Beograd, 1949.
- *Istorija Crne Gore I*, Podgorica, 1967.
- P. Šobajić, *Bjelopavlići i Pješivci*, Podgorica, 1996.
- Š. Ljubić, *Listine X*, Zagreb, 1891.
- V. Pulević & N. Samardžić, „Ivan Crnojević u crnogorskoj toponimiji“, *Lingua Montenegrina*, br. 2, Institut za crnogorski jezik i jezikolovlje „Vojislav P. Nikčević“, Cetinje, 2008.
- Šekularac & C. Pavlović, *Toponimija opštine Bar*, Podgorica, 2012, str. 208.
- Đurđev & L. Hadžiosmanović, *Dva deftera Crne Gore iz vremena Skender – bega Crnojevića II*, Sarajevo, 1973.

Petar LEKIĆ

ON ETYMOLOGICAL INTERPRETATION OF TOPONYM *TOMIĆI* IN CRMNICA

The author's intention in this paper is to shed light on the possibility that toponym Tomići in Crmnica comes from the respect for the cult of St. Toma. Taking into account that the place's tribal church is dedicated to St. Toma, the author assumes that toponym Tomići, regardless of the etymology offered by the folk tradition, refers to those who follow the cult of St. Toma. To support this hypothesis, the author lists a number of analogies, which confirm similar trends in a wider area.

Key words: *Onomastics, etymology, St. Toma, Tomići*